

IFLA – INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATION AND INSTITUTIONS

МЕЂУНАРОДНА ФЕДЕРАЦИЈА БИБЛИОТЕЧКИХ УДРУЖЕЊА И УСТАНОВА

ЕТИЧКИ КОДЕКС ЗА БИБЛИОТЕКАРЕ И ИНФОРМАЦИОНЕ СТРУЧЊАКЕ

ПРЕАМБУЛА

Овај Етички кодекс и кодекс професионалног понашања представља скуп етичких смјерница за библиотекарске и друге информационе стручњаке, као и за библиотекарска и информациона удружења, које они могу да користе при изради или ревизији сопствених етичких кодекса.

Основна функција етичког кодекса може се описати на сљедећи начин:

- подстицање на размишљање о начелима по којима библиотекарски и други информациони стручњаци могу да установе правила и рјешавају недоумице;
- унапређивање професионалне самосвијести;
- обезбјеђивање транспарентности за кориснике, али и друштво у цјелини.

Овај кодекс није састављен с намјером да се замијене постојећи кодекси или да се укине обавеза професионалних удружења да развијају сопствене кодексе кроз процесе истраживања, савјетовања и заједничку израду нацрта. Не очекује се да се смјернице овог кодекса слиједу у потпуности.

Овај кодекс је понуђен с увјерењем да је библиотекарство у својој суштини етичка активност која подразумијева високовриједносни приступ професионалном раду са информацијама.

Потреба да се шире идеје и информације постала је много значајнија са порастом комплексности друштва у претходним вијековима, а то представља основу за рад библиотека и библиотекарства уопште.

Улога информационих установа и стручњака у савременом друштву, укључујући библиотеке и библиотекарске, састоји се у томе да се подржава оптимизација чувања и представљања информација, као и обезбјеђивање приступа информацијама.

Информационе услуге, као подршка друштвеном, културном и економском напретку, представљају саму срж библиотекарства, из чега проистиче и друштвена одговорност библиотекара.

Штавише, увјерење да је потреба за ширењем информација и идеја једна од основних људских потреба доводи и до препознавања права на информације. Идеја о људским правима, нарочито како је наведена у Универзалној декларацији о људским правима Уједињених нација (1948), захтијева од свих нас да препознамо и поштујемо права других. Члан 19. посебно истиче право на слободу мишљења, изражавања и приступа информацијама за сва људска бића.

Члан 19. изричито наглашава право на „тражење, примање и давање информација и идеја у било ком облику и без ограничења“, што библиотекама пружа јасну основу да спроводе принципе савременог и напредног библиотекарства. IFLA је кроз своје бројне објаве, манифесте, препоруке за рад и техничка документа допринијела бољем разумијевању рада са информацијама. У раду са информацијама се подразумевају права на информације и њихов значај за професију и друштво уопште. Нагласак на праву на информације захтијева од библиотекара и других информационих стручњака да развијају критички однос према важећим законима, да буду спремни да посавјетују и, уколико је могуће, подрже унапређивање садржаја и спровођење самих закона.

Клаузуле овог етичког кодекса засноване су на основним начелима наведеним у преамбули, а циљ је да се пружи скуп препорука за професионално понашање. IFLA сматра да би ова основна начела требало да остану у суштини сваког кодекса, док ће се појединачни кодекси нужно разликовати у неким појединостима у зависности од специфичности друштва, заједничке стручне праксе или виртуелне заједнице. Израда кодекса суштински је битна функција професионалног удружења, баш као што је и етичко промишљање неопходно свим стручњацима. У ту сврху IFLA препоручује овај етички кодекс свим својим члановима, удружењима и установама, као и библиотекарама и информационим стручњацима као појединцима.

IFLA преузима одговорност за ревизију овог кодекса када год се за тим укаже потреба.

1. ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА

Основни задатак библиотекара и других информационих стручњака је да свима обезбиједи приступ информацијама у циљу личног развоја, образовања, културног уздизања, слободних активности, економске дјелатности и обавијештеног учествовања у унапређивању демократије.

Библиотекари и други информациони стручњаци одбијају непружање и ограничавање приступа

информацијама и идејама, нарочито кроз цензуру, било да то долази од државне управе, власти или вјерских и других грађанских организација друштва.

Библиотекари и други информациони стручњаци који пружају услуге јавности треба да се труде да обезбиједу бесплатан приступ својим збиркама и услугама. Ако се чланарина и друге услуге наплаћују и ако је то неизбежно, требало би да буду што је могуће ниже, као и да се пронађу практична рјешења како не би дошло до искључивања друштвено угрожених група.

Библиотекари и други информациони стручњаци популаришу своје збирке и услуге како би корисници и потенцијални корисници имали сазнања о њиховом постојању и расположивости.

Библиотекари и информациони стручњаци користе најефикасније начине да своју грађу учине доступном за све. Они настоје да обезбиједу да веб сајтови библиотека и других информационих организација буду у складу са међународним стандардима о универзалној доступности и да приступ не буде предмет ограничавања.

2. ОДГОВОРНОСТ ПРЕМА ПОЈЕДИНЦУ И ДРУШТВУ

Како би подржали инклузију и искоријенили дискриминацију, библиотекари и други информациони стручњаци спречавају ускраћивање права на информацију и осигуравају пружање једнаких услуга свима без обзира на доб, држављанство, политичко увјерење, физичке или менталне способности, родни идентитет, насљеђе, образовање, приходе, статус емигранта или азиланта, брачни статус, поријекло, расу, језик, вјерску или сексуалну опредељеност.

Библиотекари и други информациони стручњаци поштују језик мањина у својој земљи и право мањина на приступ информацијама на њиховом матерњем језику.

Библиотекари и други информациони стручњаци организују и представљају садржаје тако да се обезбиједи да сваки корисник може сам да пронађе информације које су му потребне.

Библиотекари и други информациони стручњаци помажу и пружају подршку својим корисницима у претраживању информација.

Библиотекари и други информациони стручњаци нуде услуге које доприносе развијању читалачких способности. Они промовишу информациону пименост, укључујући и способности да се информација идентификује, лоцира, евалуира, организује, креира, користи и размјењује. Они подстичу етичко коришћење информација, помажу да се сузбију плагијаризам и други облици злоупотребе информација.

Библиотекари и други информациони стручњаци поштују заштиту младих обезбјеђујући да то нема утицаја на права на информације одраслих.

3. ПРИВАТНОСТ, ТАЈНОСТ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Библиотекари и други информациони стручњаци поштују приватност и заштиту личних података који се нужно размјењују између појединаца и установа.

Однос између библиотеке и корисника је однос повјерења, и библиотекари и други информациони стручњаци ће предузети одговарајуће мјере како би осигурали тајност датих личних података корисника.

Библиотекари и други информациони стручњаци подржавају и учествују у транспарентности информација како би рад владиних тијела, администрације и приватних предузећа био отворен за надзор јавности. Они, такође, сматрају да је јавни интерес да прекршаји, корупција и криминал буду изложени кршењу тајности, то јест подржавају улогу такозваних „узбуњивача“.

4. ОТВОРЕН ПРИСТУП И ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА

У интересу је библиотекара и других информационих стручњака да осигурају корисницима библиотеке најбољи могући приступ информацијама и идејама у било којем формату или на било ком медијуму.

Ово подразумијева подршку принципима отвореног приступа информацијама, отвореног кода и отворених лиценци.

Библиотекари и други информациони стручњаци настоје да корисницима омогуће правичан, брз, економичан и ефикасан приступ информацијама.

Библиотекари и други информациони стручњаци имају професионалну обавезу да се боре за изузимање и ограничење ауторских права за библиотеке.

Библиотекари и други информациони стручњаци су сарадници са ауторима, издавачима и другим ствараоцима дјела заштићених ауторским правима. Библиотекари и други информациони стручњаци признају права интелектуалне својине аутора и других стваралаца и настојаће да осигурају да та права буду поштована.

Библиотекари и други информациони стручњаци преговарају око најповољнијих услова за приступ заштићеним дјелима на добробит својих корисника, настоје да обезбиједу да приступ не

буде непотребно спријечен или отежан због начина на који се у складу са законима управља интелектуалним правима и сматрају да лиценце не могу да буду замјена за изузимање библиотека у националном законодавству.

Библиотекари и други информациони стручњаци подстичу власти да успоставе правила интелектуалне својине која ће на одговарајући начин поштовати равнотежу између интереса носилаца ауторских права и појединаца и установа какве су библиотеке које им свима служе.

Библиотекари и други информациони стручњаци такође се залажу да рокови важења ауторских права буду ограничени и да информација која је једном доспјела у јавни домен ту и остане и буде јавна и бесплатна.

5. НЕУТРАЛНОСТ, ЛИЧНИ ИНТЕГРИТЕТ И ПРОФЕСИОНАЛНЕ ВЈЕШТИНЕ

Библиотекари и други информациони стручњаци потпуно су посвећени неутралности и непристрасности у вези са збиркама, приступом информацијама и услугама. Циљ неутралности и непристрасности јесте изградња усклађене збирке и уравнотеженог приступа информацијама у што већој мјери.

Библиотекари и други информациони стручњаци дефинишу и објављују своја правила селекције, организације, чувања, набавке и дисеминације информација.

Библиотекари и други информациони стручњаци праве разлику између својих убјеђења и професионалних обавеза. Они не дају предност приватним интересима или личним убјеђењима на штету неутралности.

Библиотекари и други информациони стручњаци имају право на слободу говора на радном мјесту под условом да не крше принцип неутралности према корисницима.

Библиотекари и информациони стручњаци се боре против корупције која директно утиче на библиотекарство, као што су поријекло и набавка библиотечке грађе, постављање на одређена радна мјеста и администрирање библиотечким уговорима и финансијама.

Библиотекари и информациони стручњаци теже изврсности у својој професији одржавањем и унапређивањем знања и вјештина. Они за циљ имају највише стандарде квалитета услуга и на тај начин промовишу позитиван став према својој струци.

6. ОДНОС ИЗМЕЂУ КОЛЕГА И ОДНОС ИЗМЕЂУ ПОСЛОДАВЦА И ЗАПОСЛЕНИХ

Библиотекари и други информациони стручњаци односе се једни према другима честито и са поштовањем.

Библиотекари и други информациони стручњаци супротстављају се свакој могућој дискриминацији при запошљавању која би била везана за доб, држављанство, политичко увјерење, физичке или менталне способности, родни идентитет, брачни статус, поријекло, расу, вјерску или сексуалну опредељеност.

Библиотекари и други информациони стручњаци подржавају једнако плаћање и друге бенефиције за мушкарце и жене који раде на истим пословима.

Библиотекари и други информациони стручњаци размјењују професионална искуства са колегама, подржавају и воде младе стручњаке који тек улазе у посао и помажу им да се укључе у професионалну заједницу и да развијају своје вјештине. Они доприносе раду својих стручних удружења и учествују у истраживањима и објављивању резултата рада своје струке.

Библиотекари и други информациони стручњаци настоје да стекну, сачувају и унаприједи углед и статус своје професије заснован на стручном и етичком понашању. Не такмиче се са колегама коришћењем непоштених метода.

Приредили: Лоуда Гарсија Фебо (Loida Garcia-Febo), Ен Хастед (Anne Hustad), Херман Рош (Hermann Rösch), Пол Старџис (Paul Sturges) и Амели Валотон (Amelie Valloton) (FAIFE радна група – FAIFE working group)

Усвојио Управни одбор IFLA-е, август 2012.

Превод на српски – ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске

Translated by National and University Library of the Republic of Srpska